

مارک فاستر گنج

نظریه‌های زیبایی‌شناسی

ترجمه احسان حنیف

www.ketab.ir

عنوان و نام پدیدآور	نظریه‌های زیبایی‌شناسی / لوپر استار / مارک فاستر گنج : ترجمه‌ی احسان حنیف
مشخصات نشر	تهران : کتاب فکر نو ، ۱۳۹۹.
موضوع	طراحی - فلسفه
شناسه افزوده	گنج، مارک فاستر، ویراستار
شناسه افزوده	حنیف، احسان، مترجم
رده‌بندی کنگره	BH۲۳۹
رده‌بندی دیویدس	۸۵/۱۱۱
شماره کتابشناسی ملی	۷۳۳۹۴۷۵

مارک فاستر گنج

نظریه‌های زیبایی‌شناسی

ترجمه احسان حنیف

چاپ اول	۱۳۹۹
مدیر تولید	آرش حیدریان
طراحی جلد	آرش حیدریان
ناشر	کتاب فکر نو
لیتوگرافی / چاپ	ولیعصر
شمارگان	۷۰ نسخه
قیمت	۸۵۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸۶۰۰۶۹۸۵۶۹۵

فروشگاه و مرکز بخش کتاب

تهران، خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه تهران، نبش خیابان دانشگاه، پلاک ۱۷۶
کتاب فکر نو ۶۶۴۱۶۱۰۰

فروشگاه اینترنتی فکر نو؛ خریدی کاملاً متفاوت را تجربه کنید

● Fekrenobook.ir

● Fekrenobook

📱 Fekreno

فهرست مطالب

۷.....	پیشگفتار مترجم.....
۱۱.....	مقدمه مؤلف بر ترجمه فارسی کتاب.....
۱۵.....	پیشگفتار.....
۲۳.....	مقدمه.....
۳۱.....	فصل اول: افلاطون.....
۳۳.....	از متن «ضیافت».....
۳۶.....	از متن «فایدون».....
۴۵.....	از متن «تیمائوس».....
۴۷.....	فصل دوم: ارسطو.....
۵۰.....	از متن «متافیزیک».....
۵۴.....	از متن «نیکوماخوس».....
۵۵.....	از متن «سیاست».....
۶۱.....	از متن «اخلاقیات ادموس».....
۶۴.....	از متن «اخلاقیات نیکوماخوس».....
۶۷.....	فصل سوم: مارکوس ویتروویوس پولیو.....
۶۹.....	از متن «ده کتاب در باب معماری».....
۷۵.....	فصل چهارم: لئون باتیستا آلبرتی.....
۷۷.....	از متن «در باب هنر ساختن».....
۸۱.....	فصل پنجم: امائونل کانت.....
۸۳.....	از متن «نقد قوه حکم».....
۹۱.....	فصل ششم: ادموند برک.....
۹۲.....	از متن «جستجویی فلسفی به دنبال ریشه تفکراتمان در مورد امر والا و امر زیبا».....
۱۰۹.....	فصل هفتم: کنراد فیدلر.....
۱۱۱.....	از متن «در باب قضاوت در مورد آثار هنری تجسمی».....
۱۲۷.....	فصل هشتم: فردریش نیچه.....
۱۲۹.....	از متن «زایش تراژدی».....
۱۳۶.....	از متن «انسانی، بسیار انسانی».....
۱۳۹.....	فصل نهم: اسکار وایلد.....
۱۴۱.....	از متن «تصویر دوریان گری».....
۱۴۳.....	فصل دهم: آنری برگسون.....
۱۴۵.....	از متن «تحول خلق».....

فهرست مطالب

از متن «مقدمه‌ای بر متافیزیک».....	۱۴۷
فصل یازدهم: کلایو بل.....	۱۵۱
از متن «هنر».....	۱۵۳
فصل دوازدهم: جفری اسکات.....	۱۷۱
از متن «معماری مبتنی بر اومانیزم: مطالعاتی در باب تاریخ ذائقه».....	۱۷۳
فصل سیزدهم: والتر بنیامین.....	۱۸۷
از متن «اثر هنری در عصر تکنیر مکانیکی».....	۱۸۸
فصل چهاردهم: ژرژ باتای.....	۲۰۱
از متن «زبان گل‌ها».....	۲۰۳
از متن «اروتیسم».....	۲۰۸
فصل پانزدهم: سوزان سونتگ.....	۲۱۳
«در باب سبک».....	۲۱۴
فصل شانزدهم: فردریک جیمسون.....	۲۳۷
نقشه‌نگاری شناختی.....	۲۳۹
فصل هفدهم: الین اسکاری.....	۲۵۳
از متن «در باب زیبایی و عادل بودن».....	۲۵۵
فصل هجدهم: الکساندر نهاداس.....	۲۶۷
از متن «صرفاً وعده‌ای برای رسیدن به خوشی: جایگاه زیبایی در جهان هنر».....	۲۶۹
فصل نوزدهم: نیک زانگویل.....	۲۸۳
از متن «زیبایی».....	۲۸۵
فصل بیستم: دیوید فریدبرگ و ویتوریو گالسه.....	۳۰۱
از متن «حرکت، احساس و همدلی در تجربه زیبایی‌شناسی».....	۳۰۳
فصل بیست و یکم: آلن بدیو.....	۳۱۷
«استقلال فرآیند زیبایی‌شناسی».....	۳۱۸
فصل بیست و دوم: ژاک رانسیر.....	۳۳۷
«روش برابری: پاسخ به چند پرسش».....	۳۳۸
فصل بیست و سوم: اسلاوی ژیژک.....	۳۵۷
«لچکی» به مثابه یک «پارالاکس» معمارانه و دیگر پدیده‌های مرتبط به کشمکش‌های طبقاتی.....	۳۵۸
فصل بیست و چهارم: تیموتی کی. کیسی.....	۳۸۳
«معماری».....	۳۸۴

زیبایی‌شناسی یکی از شاخه‌های مهم جستجوهای فلسفی محسوب می‌شود و همان‌طور که از نامش پیداست، هدف اصلی آن مطالعه زیبایی است؛ اما خود همین تعریف زیبایی با گره خوردن به مفاهیم دیگری چون حقیقت، عشق، زندگی، مرگ، خدا، انسان، گناه و معصیت و حتی موضوعاتی چون سیاست، فضا و غیره دامنه گسترده‌ای پیدا کرده است. درواقع خود تعریفی که از زیبایی ارائه می‌شود می‌تواند دامنه بحث را بسیار وسیع یا بسیار محدود کند. به‌علاوه برخی سعی کرده‌اند زیبایی را در یک موضوع عینی به‌خصوص جستجو کنند؛ مثلاً در انواع مختلف هنر، در انسان، اشیاء، طبیعت و چیزهای دیگر. در همین راستا از یک‌طرف قدمت بحث در مورد زیبایی‌شناسی را می‌توان با قدمت اندیشه بشری یکی دانست و از طرف دیگر، زیبایی‌شناسی را می‌توان شاخه فلسفی نوینی دانست که محصول تفکرات قرن هجدهم میلادی محسوب می‌شود. به‌هرحال دامنه موضوع زیبایی‌شناسی را به هر ترتیبی که تعریف کنیم، چیزی از اهمیت آن کاسته نمی‌شود. چارچوب بحث ما خواه زیبایی‌شناسی هستی در طول تاریخ باشد، خواه زیبایی‌شناسی یک ماهیت انسان‌ساخت بدوی، به‌هرحال پرسش بسیار عمیقی در جریان بوده و مطالعه دقیق آن بسیار مهم می‌نماید. زیبایی‌شناسی نه تنها می‌تواند در درک و نقد آثار هنری به ما کمک کند، بلکه حتی می‌تواند در جریان تولید یک اثر، ذهن هنرمند را نیز هدایت کند. بسته به یک نظریه زیبایی‌شناسی به‌خصوص ممکن است حتی دیدگاه ما نسبت به کل جهان نیز تغییر کرده و هستی‌شناسی یا خداشناسی ما هم دستخوش دگرگونی شود. کتاب حاضر با ارائه طیفی گسترده از نظریه‌های مطرح‌شده در این حوزه، ضمن ترسیم یک خط تاریخی برای مسئله زیبایی‌شناسی، مشخصاً بر موضوع فرم و شکل در حوزه هنرهای تجسمی متمرکز است. مباحث ارائه شده در اینجا برای دانشجویان، پژوهشگران حرفه‌ای، طراحان و به‌خصوص منتقدین حوزه هنرهای تجسمی می‌تواند مفید و جذاب باشد. مارک فاستر گیج که تدوین و تألیف این کتاب را به انجام رسانده، به عنوان دانشیار دانشگاه ییل، سال‌ها در عالی‌ترین سطح دانشگاهی مشغول پژوهش و تدریس در حوزه زیبایی‌شناسی بوده است. کلاس‌های درسی، سمینارها و آثار متعدد او گواه بر تسلط او بر این حوزه هستند. علاوه بر این‌ها در سال‌های اخیر، به کمک این کتاب و چند متن مهم دیگر، در حوزه زیبایی‌شناسی به شخصیتی شناخته‌شده تبدیل شده است.^۱ او که علاوه بر حوزه دانشگاهی در حوزه حرفه‌ای طراحی هم از شهرت خوبی برخوردار است، با ارائه این گزیده سعی می‌کند، پای مبحث زیبایی‌شناسی را به عنوان یک ماده درسی به مدارس طراحی و از آن طریق محیط حرفه‌ای طراحی باز کند. سیر ارائه مطالب اگرچه نه کاملاً اما حدوداً یک سیر تاریخی است به نحوی که می‌توان اثرگذاری هر کدام از متفکرین این حوزه را بر متفکر بعدی مشاهده کرد. از نکات منحصر به فرد این کتاب که به‌خصوص آن را در متن امروز ایران مهم می‌کند، اولاً دست‌اول بودن متون مورد بحث، دوماً طیف گسترده تاریخی و فکری اشخاص مورد اشاره و ثالثاً به‌روزی بودن و تازگی بخش عمده مطالبش است: در ایران متون بسیاری در موضوع زیبایی‌شناسی ترجمه شده‌اند، اما

۱- از آن جمله می‌توان به این دو کتاب اشاره کرد:

۲۰۱۸, *Designing Social Equality: Architecture, Aesthetics, and the Perception of Democracy*, Routledge
۲۰۱۹, *Aesthetics Equals Politics: New Discourses Across Art, Architecture, and Philosophy*, The MIT Press

کمتر کتابی در این چارچوب متن‌های مهم متفکران این حوزه را به شکلی دست‌اول گرد هم آورده تا جاییکه بسیاری از متون حتی قدیمی‌تر موجود در کتاب حاضر در اینجا برای اولین بار به فارسی بازگردانده شده‌اند؛ بازه گسترده این کتاب را نیز از نام متفکران حاضر در آن می‌توان تشخیص داد، از فیلسوفان و منتقدین ادبی گرفته تا تاریخ‌نگاران و حتی دانشمندان حوزه علوم اعصاب‌شناختی در این کتاب حضور دارند؛ کتاب حاضر اگرچه در اصل نزدیک به ده سال پیش منتشر شده، اما بخش‌های آخر آن هنوز هم در گفتمان امروز زیبایی‌شناسی ایران تازگی دارند.

کتاب اصلی متمرکز بر موضوع فرم بوده است، اما به منظور تکمیل مباحث سعی کردم با الحاق چهار متن دیگر به نوعی دو موضوع سیاست/زیبایی‌شناسی و پدیدارشناسی/زیبایی‌شناسی هم پوشش داده باشم. بر این اساس در چارچوب مسئله زیبایی‌شناسی و سیاست یا سیاست‌های زیبایی‌شناسی ترجمه سه متن از آلن بدیو، ژاک رانسیر و اسلاوی ژیژک و در چارچوب مسئله زیبایی‌شناسی پدیدارشناسی هم ترجمه یک متن از تیموتی کی. کیسی را به عنوان ضمیمه به کتاب اصلی اضافه کردم. در هر دو موضوع الحاقی جای بحث بیشتری هست، اما با توجه به اهمیت و توجه امروز جامعه دانشگاهی به این دو موضوع سعی کردم فقط دامنه بحث را کمی باز کنم. همچنین از آنجاکه جای کار برای موضوع سیاست و زیبایی‌شناسی بیشتر است، در بخش الحاقی تأکید من بیشتر بر این مبحث قرار گرفته است: به این ترتیب ترجمه متن‌های «استقلال فرآیند زیبایی‌شناسی» از آلن بدیو، «روش برابری: پاسخ به سه پرسش» از ژاک رانسیر و «لچکی به عنوان باوالاکسی معمارانه» از اسلاوی ژیژک در چارچوب زیبایی‌شناسی و سیاست و ترجمه متن «معماری» از تیموتی کی. کیسی در چارچوب زیبایی‌شناسی پدیدارشناسانه به کتاب اصلی ضمیمه شده‌اند. پس در کنار بیست فصل اصلی کتاب چهار فصل هم به صورت ضمیمه به آن اضافه کرده‌ام. در ابتدای هر کدام از این چهار فصل به روش خود فاستر گیج، توضیح مختصر درباره آن گزیده ارائه داده و سعی کرده‌ام خواننده را با متفکر مورد بحث در آن فصل آشنا کنم. همچنین اگرچه کتاب اصلی مصور نبوده، اما از آنجاکه در بخش‌های مختلف کتاب به آثار مختلفی ارجاع داده می‌شود، برای روشن شدن بیشتر این ارجاعات، تصاویر آثار مورد بحث در هر فصل را به انتهای همان فصل اضافه کرده‌ام. پانویس‌های مارک فاستر گیج و مؤلف یا مترجم متون اصلی حفظ شده‌اند و در کنارشان پانویس‌های الحاقی ترجمه فارسی را با پسوند (م.) مشخص کرده‌ام. برخی متون این کتاب پیشتر توسط بزرگان این حوزه ترجمه شده‌اند، در اینجا سعی کرده‌ام در مورد کلمات تخصصی آن متون را معیار خود قرار دهم، اما از آنجاکه مخاطب این کتاب نه دانشجویان و پژوهشگران رشته‌های فلسفی که بیشتر هنرمندان و طراحان هستند، سعی کرده‌ام از تکلف متن‌ها کاسته و آن‌ها را به زبان مخاطب خارج از حوزه فلسفه نزدیک کنم. در این مورد اگر در جایی کلمه تخصصی را تغییر داده‌ام، در پانویس به ترجمه پیشین‌تر آن در متون دانشگاهی فلسفی هم اشاره کرده‌ام؛ مثلاً در متن مربوط به کانت، برای واژه imagination از معادل تخیل استفاده کرده‌ام که در متون هنری مرسوم‌تر است، ولی عبدالکریم رشیدیان در ترجمه کتاب کانت آن را به «قوه متخیله» بازگردانده است.

ترجمه کتاب حاضر از چند جهت کار سختی بود، اول دشواری‌های معمول مربوط به ترجمه متون فلسفی و پیچیدگی‌های مفهومی آن‌ها، دوم وجود ترجمه‌های فارسی پیشین برخی متون به خصوص قدیمی‌تر و لزوم ایجاد تفاوت در ترجمه‌های حاضر (طبیعتاً وقتی بزرگی چون عبدالحسین زرین‌کوب متنی را ترجمه کرده باشد، ترجمه

دوباره آن متن و ایجاد تمایز کار بسیار دشواری خواهد بود) و سوم که از همه مهم‌تر است به شرایط کلی جامعه بازمی‌گردد. ترجمهٔ این متن را با بارقه‌هایی از امید، حدود یک سال و نیم پیش و در شرایطی آغاز کردم که سایهٔ زشتی از هر سو بر ما سنگینی می‌کرد. از آن روز تا به امروز هر روز شرایط بغرنج‌تر شده است، مرگ‌های پی‌درپی عزیزان و اطرافیانمان، بوی جنگ و خونریزی و سکون و کرختی جامعه در روزهای دست‌وپنجه نرم کردن با مشکلات مختلف، می‌تواند اندیشیدن و حتی سخن گفتن در مورد موضوعی چون زیبایی را به دشوارترین کارها تبدیل کند. درحالی‌که در چنین روزهایی بسیاری از ما نمودهای عینی‌مان از زیبایی را از دست می‌دادیم، قرار بود از موضوع زیبایی و سیمای زیبا بگوییم و باور کنید برای من این بخش، سخت‌ترین بخش کار بود.

ترجمهٔ این کتاب در حالی آغاز شد که امیدهای بسیاری برای روزهای بهتر داشتیم، امیدهایی که هر چه به انتهای کار نزدیک می‌شدیم، از ما دورتر می‌شدند، آن‌قدر که در یک سال گذشته خیلی از ما هر چه امید و آرزو داشتیم از دست دادیم. حتی در لحظاتی برای خود من هم ادامهٔ کار بر روی این موضوع امری بی‌ثمر می‌نمود و اگر حمایت‌های دوستان و اطرافیان (نام‌های آن‌ها آن‌قدر زیاد است که من را از ذکر نامشان معاف کنید) نبود، احتمالاً هیچ‌گاه این کتاب تمام نمی‌شد. درواقع من هم در برهه‌ای دیدم، وقتی خود زیبایی یا به تعبیر درست‌تر آن نمود عینی‌اش دیگر نیست یا حداقل در دنیای واقعی نمی‌بینیش، حرف زدن از آن چه سودی دارد. حرف‌های ناگفته و نگفتنی بسیارند، اما به‌هرروی از سویی دیگر پرداختن به مسئلهٔ زیبایی در روزهایی که کمتر نمودی از آن برای همهٔ ما باقی مانده، شاید اهمیتی دوچندان داشته باشد. شاید این کمبود امر زیبا، این فاصله‌ای که از آن گرفته‌ایم، باعث شود اهمیت وجودیش را بیشتر درک کرده و سعی کنیم از نو بشناسیمش، چه اگر هستی نباشد، زیبایی هم بی‌معنا می‌شود. شاید روزی نه‌چندان دور، آن زیبایی ازدست‌رفته را دوباره از نزدیک دیدیم، بهتر است برای آن روز آغوش‌هایمان را همچنان باز نگه داریم. با این اوصاف دوست دارم باز هم ترجمه‌ام را تقدیم کنم به آن زیبایی نزدیک دوازده‌دست. آن که اگرچه دیگر به جز در خیال نیست، اما امید به دیدار دوباره‌اش هست.

امید چیزی است پرداز	//	که بر سر روح می‌نشیند
و نغمه‌ای بی‌کلام می‌خواند	//	و هیچ‌گاه از خواندن باز نمی‌ماند
در یاد دلنشین‌تر شنیده می‌شود	//	توفانی تلخ بیاید
تا با خود ببرد پرنده کوچکی را	//	که این همه را گرم می‌دارد
همیشه شنیده‌ام صدایش را	//	در سردترین سرزمین‌ها
و دوردست‌ترین دریاها	//	اما حتی در حادث‌ترین لحظه‌ها،

از من نخواستہ خرده نانی.^۱